

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

“การประดิษฐ์ ว่าววงเดือน ”

กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
องค์การบริหารส่วนตำบลบันนังสตา

ประวัติความเป็นมา

ว่าววงเดือน หรือ ในภาษามลายูท้องถิ่นเรียกว่า “วาบูล” มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมพื้นบ้านปลายด้ามขวาน ที่มีตำนานหลากหลายทัศนะที่เล่าขานถึงต้นกำเนิดของว่าววงเดือน ตำนานหนึ่งที่กล่าวถึงต้นกำเนิดของว่าววงเดือนในภูมิภาคนี้คือ ตำนาน วาบูล เดวามูดา (Dewa Muda) ผู้กอบกู้และรวมอาณาจักรศรีวิชัยเป็นปึกแผ่นอีกครั้งหลังจากการสิ้นพระชนม์ชีพของศรีมหารายา ศรีจายานาคา

ว่าววงเดือน ว่าวควาย ว่าวเดือน วาบูล (ภาษามลายู) เป็นว่าวที่มีรูปดวงเดือนเป็นส่วนประกอบอยู่ตรงกลางลำตัว ส่วนประกอบที่สำคัญ คือปีก เขา (คล้ายเขาควาย) และดวงเดือนซึ่งอยู่ตรงกลางระหว่างปีกและเขา ตอนกลางของลำตัว ว่าววงเดือนมี ๒ แบบคือ

๑. ว่าววงเดือนแบบมีแอก นิยมเล่นในหมู่ชาวไทยพุทธและไม่นิยมแข่งขัน คือเพียงประชันเสียงแอกว่าของใครมีเสียงดังและไพเราะกว่ากัน และนิยมชักให้ว่าวอยู่บนอากาศ แล้วผูกปลายเชือกเอาไว้กับหลักหรือกิ่งไม้ให้ว่าวอยู่ค้างคั่น และเฝ้าเล่นในเวลาก่อนเที่ยงของวันใหม่

๒. ว่าววงเดือนแบบไม่มีแอก นิยมเล่นในหมู่ชาวไทยมุสลิม และเรียกว่าวแบบนี้เป็นภาษามลายูว่า “วาบูล” ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยว่า “ว่าวเดือน” หรือ “ว่าววงเดือน” “วา” แปลว่า ว่าว “บูล” หรือ “บุหลัน” แปลว่า เดือน หรือพระจันทร์ ว่าวแบบนี้มีความผิดแผกจากว่าววงเดือนแบบมีแอก คือส่วนที่เป็นเขาของว่าวสั้นกว่าแบบมีแอก นอกจากนี้ก็ไม่มีหัวนก นิยมใช้แข่งขันโดยการชักให้ปลายเชือกทามุม ๙๐ องศากับพื้นดิน หากว่าวตัวไหนทามุม ๙๐ องศาได้ก่อนว่าวคู่ต่อสู้ในขณะที่ยกพร้อมกันว่าวตัวนั้นก็ชนะ โดยนิยมแข่งขันครั้งละ ๒ ตัว ว่าววงเดือนโดยทั่วไป นิยมติดกระดาษสีทาสีเป็นลวดลายต่าง ๆ ปิดที่ตัวว่าวเพื่อให้ดูสวยงามและแข็งแรงมั่นคงด้วย

๓. ลักษณะเฉพาะที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยให้มีรายละเอียดครอบคลุมสาระ ดังต่อไปนี้ ว่าววงเดือน หรือวาบูล เป็นว่าวขนาดใหญ่จัดอยู่ในประเภทว่าวแผง ลักษณะเป็นว่าวสมดุล หากทำได้ สัดส่วนไม่ต้องใส่พู่ปีก พู่หัว จะขึ้นได้สวยงามส่ายไปมาอย่างสง่า เรียกว่า ท่าผยอง เอกลักษณะเฉพาะของว่าววงเดือน คือ รูปร่างลักษณะที่คล้ายดวงจันทร์ในแต่ละช่วงเวลา ทั้งจันทร์ซีก ส่วนของปีกจันทร์เต็มดวง ส่วนวงเดือน จันทร์เสี้ยว ส่วนเขาวาว ว่าววงเดือน มีทั้งประเภทสวยงาม และประเภทไว้เล่นหรือแข่ง ประเภทสวยงามจะตกแต่งลวดลายที่ วิจิตรสวยงาม โดยการฉลุและติดทับกระดาษสี ทำให้ว่าวมีความหนักกว่าว่าวที่ใช้สำหรับเล่น หรือแข่งขัน ว่าวที่ใช้แข่งจะตกแต่งน้อยเพื่อให้ว่าวมีความเบาขึ้นได้ง่าย การตกแต่งลวดลายที่วิจิตรโดยการฉลุภูมิปัญญาในการเขียนลาย ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับลวดลายของเรือกอลและการฉลุลวดลายมีทั้งลายไทย ลายมลายู ลายชวา แต่ที่นิยมใช้จะเป็นลายไทย เช่น ลายกนก ลายประจายาม ลายเครือเถา ลายใบไม้ ซึ่งง่ายต่อการฉลุ สีสันสดใสสวยงาม แอก (สนูหรือธนู) ภาษามลายูเรียกว่า บาแตร์โซ เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดเสียง โดยจะส่งเสียงกังวานเมื่อว่าว ลอยเล่นลมอยู่บนท้องฟ้า เสียงของแอกจะมีเสียงที่แตกต่างกันตาม

วัสดุที่ใช้

อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำว

- ไม้ไผ่
- มีด (มีดพร้าสำหรับตัดไม้ไผ่, มีดสำหรับเหลาไม้ไผ่, มีดสำหรับฉลุลาย)
- กรรไกร
- เชือกด้าย
- กระดาษว่าว
- กระดาษสี
- สายป่าน
- กาว

ขั้นตอนการทำ

๑. การเตรียมไม้ไผ่

๑.๑ การเลือกไม้ไผ่ควรเลือกที่มีอายุไม่แก่มากนักนิยมใช้ไม้ไผ่หนาม ซึ่งมีความหนาเหนียว และทนต่อการหักงอได้มากกว่าไม้ไผ่อื่น ๆ และที่สำคัญไม้ไผ่หนามตัวมอดไม่ก่อกินและมีความคงทน

๑.๒ การตัดไม้ไผ่ให้ตัดเฉพาะส่วนกลางของลำไม้ไผ่ แล้วนำไปผ่าซีก

๑.๓ นำไม้ไผ่ที่ผ่าซีกมาเหลา การเหลาไม้ไผ่ต้องใช้ความชำนาญ ต้องมีดระวาง เช่น ส่วนปีกของว่าว และเขา ว่าว ต้องเหลาไม้ไผ่ไล่ขนาดตั้งแต่ปลายไม้ ให้ได้ขนาดเท่ากันไม่ให้หนักข้างใดข้างหนึ่งและกึ่งกลางจะมีขนาดใหญ่กว่าปลายไม้ทั้งสองข้าง

๒. การเตรียมชิ้นส่วนโครงว่าว

๒.๑ โครงสร้างว่าว ประกอบด้วยไม้ไผ่ จำนวน ๕ อัน คือ

๒.๒ ไม้แกนว่าว ๑ อัน ความยาว ๑๕๐ เซนติเมตร ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๕ เซนติเมตร

๒.๓ ไม้ปีกว่าว ๒ อัน ความยาว ๑๕๐ เซนติเมตร ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางช่วงกลาง ประมาณ ๕ มิลลิเมตร ส่วนปลายประมาณ ๒ มิลลิเมตร ใช้ไม้ไผ่ที่มีขนาดที่เหมาะสมกับตัวว่าว โดยเหลาให้มีลักษณะกลมกึ่งแบน จำนวน ๒ อัน คี้อยาว ๑ อัน ความยาวประมาณ ๑๐๐ เซนติเมตร หรือเท่ากับความยาวจากมุมปีกซ้ายถึงมุมปีก ขวา สั้น ๑ อัน แล้วนำมาประกบกัน โดยให้อยู่กึ่งกลาง เพื่อความสมดุลและผูกด้วยเชือกทั้งสองด้าน เพื่อสำหรับสอดที่หัวว่าว

- เตรียม สลักยึด หรือหลอดแอก โดยหาจากไม้ไผ่หรือวัสดุอื่น เพื่อยึดรับกับปลายไม้ทั้งสองข้าง

๓ พู่ใช้ประดับส่วนหัวว่าว และปลายปีกทั้ง ๒ ข้าง ใช้กระดาษแก้วสี ที่ตัดเป็นเส้นมี ๒ ขนาด คือตัดเป็น

๓.๑ การผูกเชือกกับส่วนต่าง ๆ ของโครงว่าว จากหัวว่าว ผูกกับปีกบนทั้งสองข้างมีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยม

๓.๒ ส่วนของปีกว่าวและเขาว่าว ผูกในลักษณะไขว้ เป็นรูปข้าวหลามตัด เพื่อให้สัดส่วนที่สวยงามและความสะดวกในการดัดหรือเสริมความแข็งแรงให้โครงว่าว และตรวจสอบความเรียบร้อยของโครงว่าวก่อน นำไปติดกระดาษและลวดลายตามความต้องการ

๓.๓ การผูกด้ายหรือเชือกยึดโครงว่าว ต้องมีความพอดีไม่ให้ตึงเกินไปหรือหย่อนเกินไป ไม่เช่นนั้นว่าวจะเสียศูนย์เวลาเล่นแกนว่าว โครงว่าว การผูกเชือกยึดโครงว่าว

๔. ขั้นตอนการปิดโครงว่าว

การปิดโครงว่าวด้วยกระดาษแก้ว โดยการนำโครงว่าวมาวางทาบบนกระดาษแก้ว แล้วลากเส้นตามโครงว่าวโดยให้ลากห่างจากโครงว่าวประมาณ ๑ เซนติเมตร เพื่อความสะดวกในการปิดริมกระดาษให้ติดกับโครงว่าวแล้วตัดตามเส้นที่ลาก ทากาวติดกับโครงว่าว

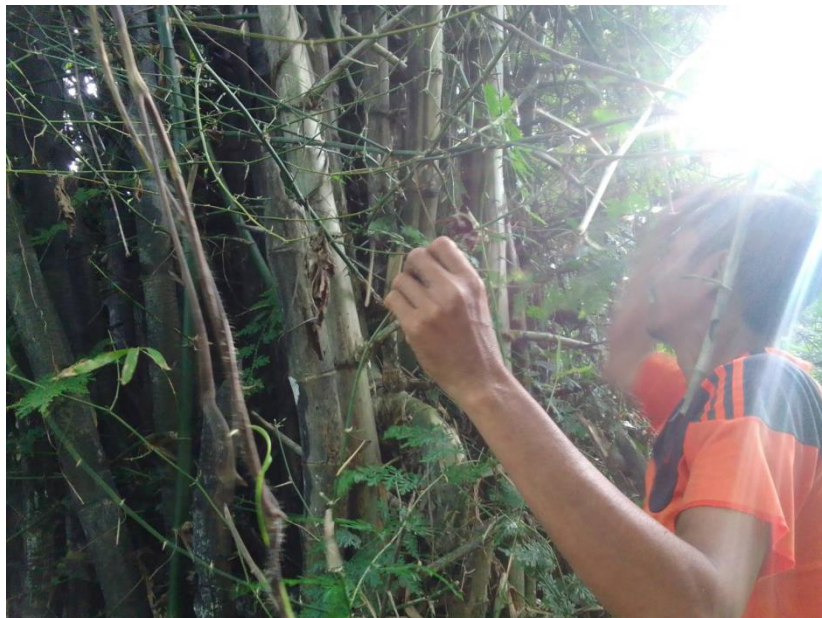
เคล็ดลับในการติดกระดาษแก้วให้ตึง คือก่อนปิดโครงว่าวต้องตากกระดาษแก้วก่อน เพื่อให้กระดาษแก้วตึงในขณะที่ปิดโครงว่าว เมื่อกระดาษแก้วเย็นลงจะตึงและแน่น จะทำให้กระดาษแก้วเรียบ สวยงาม ไม่ย่น

บางรายอาจมีเทคนิคคือ ปิดกระดาษแก้วช่วงเช้า ๆ ช่วงสายอากาศอุ่นขึ้น กระดาษแก้วก็จะตึงพอดี

การปิดโครงว่าว

รายชื่อประชาชนชาวบ้าน	อายุ/อาชีพ	องค์ความรู้ด้านที่ได้รับ การสืบทอด/จำนวนปีที่ สืบทอดปฏิบัติ	สถานที่ติดต่อ/โทรศัพท์
1.นายอาสนัน แวหะมะ	รับจ้าง	10 ปี	77 ม.3 ต.บ้านนังस्ता อ.บ้านนังस्ता จ.ยะลา
2.นายไชน์ลออาปิติน ลาเตะ	รับจ้าง	11 ปี	357/10 ม.3 ต.บ้านนังस्ता อ.บ้านนังस्ता จ.ยะลา

วัสดุอุปกรณ์ในการประดิษฐ์ว่าว

1. ขั้นตอนในการเตรียมวัสดุ

2. ขั้นตอนการทำโครงสร้าง

3. ขั้นตอนในการติดกระดาษว่าว

4. ขั้นตอนในการลงวาดลาย

